

GICIK KOYUNLARINDA VÜCUT ÖLÇÜLERİ, DÖL VERİMİ ve KUZULARDA BÜYÜME ÖZELLİKLERİ

(Body Measurements, Reproductive Performance in Gıcık Sheeps and Growth
Characteristics in Theirlambs)

Murat ÇİMEN¹ Duran SOYLU² İbrahim SOYLU² Mustafa Kemal ÖZSOY¹

1. Gaziosmanpařa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü-Tokat
2. ÖZKA Veterinerlik Hiz. Ltd.řti.- Tokat

ÖZET

Araştırmada Gıcık koyunlarında döl verimi olarak alınan özelliklerden koçaltı koyun başına gebe kalan (gebelik oranı), doğuran koyun (kuzulama oranı), yavru atan, kısır kalan, tekiz ve ikiz doğan kuzuların oranı sırasıyla % 93.57, 89.91, 3.67, 6.42, 94.90 ve 10.20 olarak tespit edilmiştir. Kuzularda doğum ağırlığı ve sünnen kesim ağırlığı sırasıyla 3.40 ve 21.70 kg olarak bulunmuştur. Ayrıca siyah ve beyaz yapağılı koyunlarda vücut ölçüleri bakımından istatistiki farklılıklara rastlanılmamıştır.

Anahtar Kelimler: Döl verimi, vücut ölçüleri, büyüme özellikleri, Gıcık, koyun, kuzu

SUMMARY

In the study as a reproductive performance of Gıcık ewes the conception rate, number of ewes lambing (the lambing rate), aborting rate, infertility rate, single and twinning rate, 93.57, 89.91, 3.67, 6.42, 94.90 and 10.20 % , respectively. The birth weight and weaning weight of lambs 3.40 and 21.70 kg, respectively. There is no differences in respect to body measurements between black and white fleece sheeps.

Key words: Reproductive performance, body measurements, growth characteristics, Gıcık,sheep, lamb

GİRİŞ

Tokat ilinde 337.093 baş koyun yetiştirilmekte olup, bunun %33'ünü (111.532 baş) halk dilinde "Gıcık" olarak adlandırılan yağlı kuyruklu melez koyunlar oluşturmaktadır (4). Bu koyunlar yörede çok uzun yıllardan beri yetiştirilmekte olup, Hemşin veya Herik kanı taşıyan melezler olabileceği ileri sürülmüştür (3, 28). Bazı literatürlerde de Gıcıkların Dağlıçlardan mutasyon veya fazla besi sonucu meydana gelmiş bir değişiklik neticesinde oluştukları (8, 9) veya Herik x Akkaraman melezlemesi sonucu ortaya çıkmış olabileceği de belirtilmektedir (2). Bu ırk üzerinde daha önce yapılmış araştırmalara literatürlerde rastlanılmamış, ancak yakın zamanda yeni araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (10,11,12, 13). Gıcık koyunu ildeki toplam koyun mevcudu içindeki küçümsenemeyecek payı (% 33) nedeniyle yetiştiriciler için önemli bir gelir kaynağıdır. Bu yüzden bu koyun ırkının tüm verim özellikleri saptanmalı ve yetersiz verim yönleri görüldüğünde de ıslahı için gerekenler yapılmalıdır. Akçay (3)'ın bildirdiğine göre Gıcık koyunlarında yapağı rengi siyah olanlarla beyaz olanların oranı yaklaşık olarak eşittir. Bu araştırmada ırkın genel bir değerlendirilmesi yapılırken aynı zamanda siyah ve beyaz yapağı rengine sahip olanlar arasında farklılıkların olup olmadığı da incelemeye çalışılmıştır. Literatürlerdeki boşluğu doldurmak ve bu ırkı bilim dünyasına tanıtmak amacıyla bu araştırmada vücut ölçüleri, döl verimi ve kuzularda büyüme özellikleri gibi konular ele alınmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmada vücut ölçülerinin belirlenmesi için hayvan materyali olarak Tokat ili Tahtuba köyünde bir yetiştirici sürüsündeki farklı yaşlarda 38 baş siyah ve 44 baş beyaz Gıcık koyunu olmak üzere toplam 82 baş ergin koyun ile 4 baş siyah ve 5 baş beyaz Gıcık koç olmak üzere toplam 9 baş ergin koçtan gerekli ölçümler alınmıştır. Canlı ağırlık ölçümleri 100g'a hassas kantarla yapılmıştır. Uzunluk, yükseklik ve derinlik ölçüleri ölçü bastonuyla, genişlik ölçüleri ölçü pergeliyle, çevre ölçüleri şeritmetre ile usulüne uygun olarak yapılmıştır (22).

Döl verimi özelliklerinin belirlenmesi için farklı yaşlarda 109 baş ergin Gıcık koyun (47 baş siyah, 62 baş beyaz) kullanılmıştır.

Kuzularda büyüme özelliklerinin saptanmasında hayvan materyali olarak yine Tokat ili Tahtuba köyünde bir yetiştirici sürüsünden rasgele seçilerek numaralanan 12 baş erkek (6 siyah, 6 beyaz) ve 12 baş dişi (6 siyah, 6 beyaz) olmak üzere toplam 24 baş kuzu kullanılmıştır. Doğum ağırlıkları, kuzu doğumlarının başlaması ile birlikte ilk 24 saat içerisinde 100 g'a duyarlı basküllerle belirlenmiştir. Kuzular yaklaşık 120 günlükken süttten kesilerek süttten kesim ağırlıkları belirlenmiştir. Süttten kesilen erkek kuzular satıldığından bundan sonraki dönemlerdeki gelişmeleri takip edilememiştir.

Elde edilen veriler istatistik analize tabi tutulmuş ve grupların karşılaştırılmasında t testi kullanılmıştır (17).

BULGULAR

1. Vücut Ölçüleri

Gıcık koyunlarından elde edilen vücut ölçülerine ait ortalamalar Tablo1'de verilmiştir. Siyah ve beyaz renkli Gıcık koyunları vücut ölçüleri bakımından birbirine benzer değerler göstermişlerdir. Gıcık koçlarının vücut ölçülerine ait ortalamalar da yine Tablo 1'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde siyah ve beyaz renkli koçlar arasında da ortalamalar bakımından istatistiki farklılıklara rastlanılmamıştır.

2. Döl Verimi

Gıcık koyunlarının döl verimlerine ilişkin bulgular Tablo 2' de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde 109 baş koçaltı koyundan 102 başı (% 93.57) gebe kalmış ve bunların 98 başı doğurmuştur (% 89.91). Bu dönemde 4 başı yavru atmış (% 3.67), 7 başı kısır kalmış (% 6.42) ve 93 başında tekiz doğum (% 94.90), 10 başında ikiz doğum (% 10.20) gerçekleşmiştir. 47 siyah ve 62 beyaz koçaltı koyundan, sırasıyla gebe kalanların oranı % 93.61 ve % 93.54 ve gebe kalanlardan yine sırasıyla % 91.49'u ve % 88.71'i doğurmuştur. Renk sırası itibarıyla (siyah ve beyaz) yavru atma oranları % 2.12 ve % 4.84, kısır kalanlar % 6.38 ve % 6.45 olmuştur. Tekiz doğan kuzular sırasıyla % 97.67 ve % 92.72, ikiz doğan kuzular ise % 4.65 ve % 14.55 olarak belirlenmiştir.

3. Kuzularda Büyüme Özellikleri

Kuzularda doğum ağırlığı ve sütten kesim ağırlığını gösteren değerler Tablo 3'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde

erkek ve dişi kuzuların doğum ağırlıkları (3.39 ve 3.42 kg) ve sütten kesim ağırlıkları (22.67 ve 20.64 kg) birbirine benzer bulunmuştur. Siyah ve beyaz kuzular arasında da gerek doğum ağırlıkları (3.41 ve 3.40 kg) gerekse sütten kesim ağırlıkları (22.50 ve 20.82 kg) bakımından istatistiki farklılıklara rastlanılmamıştır.

Gıcık koyunlarının gerek canlı ağırlıklarına, gerekse diğer vücut ölçülerine bakıldığında küçük cüsseli bir ırk olduğu dikkati çekmektedir. Bu koyunların ergin canlı ağırlıkları ve vücut ölçüleri Akkaraman (23, 25), İvesi (29), Morkaraman (26), Kıvırcık ve Sakız (24) gibi yerli ırklarımıza göre düşük, Dağlıç (15, 20), İmroz (24) ve Tuj (19) koyunlarına ise benzer değerler göstermektedir.

Gıcık koyunlarının döl verim özellikleri incelendiğinde Sakız (24) haricindeki diğer yerli koyun ırklarımıza (1, 5, 7, 14, 19) benzer değerler göstermektedir. Sonuç olarak Gıcık koyunlarının döl verim özellikleri bakımından yetersiz oldukları görülmektedir.

Gıcık kuzularının doğum ağırlıkları (3.40 kg) literatürlerdeki diğer yerli ırkların doğum ağırlıkları ile kıyaslandığında Kıvırcık'ta 3.79 kg (16), Morkaraman'da 3.40 kg (21), Dağlıç'ta 3.40 kg (15), Karayaka'da 3.33 kg (6) olarak bildirilen değerlere benzer bulunurken, İvesi'de 4.9 kg (27),Tuj'da 4.35 kg (19) ve Akkaraman'da 4.40 kg (18) olarak bildirilen değerlerden düşük bulunmuştur. Gıcık kuzularının 90.gündeki sütten kesim ağırlıkları da (21.70 kg) literatürlerle kıyaslan-

dığında 105. günde süttten kesilen Kıvrıcık kuzularında 21.4 kg (16), 90.günde süttten kesilen Morkaraman kuzularında 22.33 kg (21) ve 75.günde süttten kesilen İvesi kuzularında 20.9 kg (27) olarak bildirilen süttten kesim ağırlıklarına benzer bulunurken, 120.günde süttten kesilen 24.25 kg'lık Dağlıç kuzularından düşük (15), 105.günde süttten kesilen Karayaka kuzularında 18.95 kg (6), 56 günde süttten kesilen Tuj kuzularında 16.79 kg (19) ve 60. günde süttten kesilen Akkaraman Kuzularında

15.58 kg (18) olarak bildirilen değerlerden yüksek bulunmuştur. Farklı yapağı rengine sahip olanların gerek vücut ölçüleri, gerekse doğum ağırlıkları ve süttten kesim ağırlıkları bakımından aralarında istatistiki farklılıklara rastlanılmamıştır. Ancak anılan özellikler bakımından siyahların istatistiki olarak önemli olmasa bile rakamsal olarak beyazlardan daha yüksek değerler gösterdikleri dikkati çekmektedir.

Tablo1. Gıcık Koyun ve Koçlarda Vücut Ölçüleri

Cinsiyet	Özellikler	Canlı Ağırlık (kg)	Cidago Yüksekliği (cm)	Sırt Yüksekliği (cm)	Göğüs Derinliği (cm)	Küreklerarası Göğüs genişliği (cm)	Vücut Uzunluğu (cm)	Göğüs Genişliği (cm)	Sağrı Yüksekliği (cm)	Göğüs Çevresi (cm)
Koyun	Beyaz n=44	40.02±0.45	58.82±0.48	57.57±0.42	30.32±0.26	19.80±0.18	60.35±0.57	18.62±0.27	60.12±0.47	88.00±0.97
	Siyah n=38	40.90±0.75	59.60±0.50	58.40±0.52	31.05±0.49	20.40±0.34	61.22±0.72	19.15±0.37	60.87±0.19	89.85±1.27
	Genel n=82	40.46±0.44	59.21±0.35	57.99±0.34	30.69±0.28	20.10±0.19	60.78±0.46	18.88±0.23	60.50±0.26	88.92±0.80
Koç	Beyaz n=5	50.60±1.21	62.60±1.03	60.60±1.47	33.80±0.86	21.00±0.45	67.80±0.86	21.00±0.45	63.40±0.81	98.80±1.24
	Siyah n=4	52.00±1.68	61.75±1.71	60.00±1.83	33.50±0.65	21.25±0.25	68.00±1.15	21.00±0.41	63.50±0.29	101.00±2.41
	Genel n=9	51.22±0.97	62.22±0.66	60.33±1.08	33.67±0.53	21.11±0.26	67.89±0.65	21.00±0.29	63.44±0.44	99.78±1.24

Tablo 2. Gıcık Koyunlarının Döl Verim Özellikleri

İncelenen Özellikler	Sayı (n)			Oran (%)		
	Siyah	Beyaz	Genel	Siyah	Beyaz	Genel
Koçaltı koyun	47	62	109	-	-	-
Gebe kalan	44	58	102	93.61	93.54	93.57
Doğuran	43	55	98	91.49	88.71	89.91
Yavru atan	1	3	4	2.12	4.84	3.67
Kısır kalan	3	4	7	6.38	6.45	6.42
Tekiz doğan	42	51	93	97.67	92.72	94.90
İkiz doğan	2	8	10	4.65	14.55	10.20

GICIK KOYUNLARINDA VÜCUT ÖLÇÜLERİ, DÖL VERİMİ VE KUZULARDA BÜYÜME ÖZELLİKLERİ

Tablo 3. Gıcık Kuzularda Doğum Ağırlığı ve Sütten Kesim Ağırlığı Ortalamaları (kg)

		Doğum Ağırlığı (kg)	Sütten Kesim Ağırlığı (kg)
Cinsiyet	Erkek n=12	3.39±0.15	22.67±0.85
	Dişi n=12	3.42±0.19	20.64±0.74
Renk	Siyah n=12	3.41±0.18	22.50±0.87
	Beyaz n=12	3.40±0.17	20.82±0.76
	Genel n=24	3.40±0.12	21.70±0.60

KAYNAKLAR

1. **Akçapınar H, Aydın İ, Kadak R.** (1984) Morkaraman Koyunlarının Erzurumda Bir İşletmede Kuzu ve Süt Verimleri. Ank. Üni. Vet. Fak. Der. 31(1):114-127.
2. **Akçapınar H.** (2002) Koyun Yetiştiriciliği. İsmat Matbaacılık. Ankara
3. **Akçay A.** (1997) Tokat Yöresinde Koyuncululuğun Mevcut Durumu ve Geliştirme İmkanlarının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. GOÜ Fen Bil. Ens. Zootekni A.B.D. Tokat.
4. **Anonim** (2000) Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı. Tokat İl Müdürlüğü İstatistikleri. Tokat.
5. **Arıtürk E, Akçapınar H, Aydoğan M.** (1985) Karayaka Koyun Irkının Saf Yetiştirme ve Melezleme ile Islahı. Doğa Bilim Dergisi. D1. 9(1):21-26.
6. **Aydoğan M.** (1985) Karayaka, Ile de France x Karayaka (F₁) ve Sakız x Karayaka (F₁) Kuzularının Büyüme, Besi Performansı ve Karkas Özelliklerinin Karşılaştırılması. A.Ü. Vet.Fak.Der. 32(1):111-130.
7. **Başpınar H.** (1985) Türkiyedeki Başlıca Koyun Irklarının Yarı Entansif Koşullardaki Döl, Süt ve Yapağı Verim Performansları Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma. İ.Ü.Vet. Fak.Der. 11(2): 43-67.
8. **Batu S.** (1951) Türkiye Koyun Irkları ve Koyun Yetiştiriciliği Bilgisi. A.Ü. Vet.Fak.Yay: 8. Ankara.
9. **Batu S.** (1962) Koyuncululuğun Esasları. A.Ü. Vet. Fak. Yay: 36. Ankara
10. **Çimen M.** (2001) Siyah ve Beyaz Yapağılı Gıcık Koyunlarının Yapağı Özelliklerinin Karşılaştırılması. GOÜ.Zir.Fak. Derg.18(1): (133-134).
11. **Çimen M, Karaalp M.** (2001) Farklı Cinsiyetteki Gıcık Kuzularının Mer'a Besisindeki Performansları. Animal Dergisi. 181: 90 - 91.
12. **Çimen M, Karaalp M, Koç H, Elmastaş M, Dövençi N.** (2001) Siyah ve Beyaz Yapağılı Gıcık Kuzuların Bazı Kan Parametreleri Bakımından Karşılaştırılması. Animal Dergisi. 182:30-31.
13. **Çimen M, Karaalp M, Sezer M.** (2002) Performance of The Black and White Coloured Gıcık Lambs During Pastorage Feeding. Konya Hay. Araş. Ens. Der. (Basımda).
14. **Demir H.** (1989) Dağlıç ve Ramlıç Koyunlarının Önemli Verim Özellikleri Yönünden Karşılaştırılması. II. Döl Verimi, Süt Verimi ve Yapağı Özellikleri. İ.Ü.Vet.Fak. Der. 15(1): 39-53.
15. **Demir H.** (1989) Dağlıç ve Ramlıç Koyunlarının Önemli Verim Özellikleri Yönünden Karşılaştırılması. 1.Büyüme, Yaşama Gücü ve Canlı Ağırlık. İ.Ü. Vet. Fak. Der. 15 (1): 23-39
16. **Demir H.** (1995) Değişik Dönemlerde Sütten Kesilmiş Kıvırcık Kuzuların Büyüme Özellikleri Üzerinde Araştırmalar. İ.Ü.Vet. Fak.Der. 21(1):142-150.
17. **Düzgüneş O, Kesici T, Kavuncu O, Gürbüz F.** (1987) Araştırma ve Deneme Metotları. İstatistik Metotları II. A.Ü. Zir.Fak.Yay.:1021. Ders kitabı: 295. Ankara.
18. **Düzgüneş O, Pekel E.** (1968) Orta Anadolu Şartlarında Çeşitli Merinos x Akkaraman Melezlerinin Verimle İlgili Özellikleri Üzerinde Mukayeseli Araştırmalar. A.Ü.Zir.Fak.Yay. 313. Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 194. Ankara.
19. **Karaoğlu M.** (1997) Atatürk Üniversitesi Tarım İşletmesinde Yarı Entansif Şartlarda Yetiştirilen Tuj Koyunlarının Bazı Verim Özellikleri Bakımından Gösterdikleri Performans (Basılmamış Doktora Tezi). A.Ü.Fen Bil.Ens. Zootekni Anabilim Dalı.
20. **Kaymakçı M, Sönmez R.** (1996) İleri Koyun Yetiştiriciliği (1.Baskı). Ege Üni.Basımevi.

21. **Odabaşoğlu F, Küçük M, Arslan, M.** (1996) Saf ve Melez (Dorset Down x Morkaraman) Morkaraman Kuzularında Büyüme ve Yaşama Gücü Özellikleri. Hayvancılık Araştırma Dergisi. 6(1-2): 87-90.
22. **Özcan H.** (1965) Çeşme (Sakız) ve İmroz Koyunlarında Beden Yapısı, Süt ve Yavru Verimleri, Yapağı Karakterleri ve Bunların Diğer Memleketlerdeki Süt Koyunları ile Mukayesesi ve Bilhassa Sütçülük Yönünden Islahı Tedbirleri. Ankara Üniv. Veteriner Fakültesi Yayınları. 177. Çalışmalar No: 79. Ankara.
23. **Özcan L.** (1969) Ulaş Devlet Üretim Çiftliği Akkaraman Koyunlarında Vücut Yapılışı ve Yapağı Özelliklerinin Kalıtım Dereceleri Tahmini Üzerinde Araştırmalar. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yay. No:335. Ankara.
24. **Özcan L.** (1990) Koyunculuk. T.O.K.İ.B. Mesleki Yayınlar. Genel:343. Seri: 15.
25. **Pekel E.** (1968) Malya Devlet Üretim Çiftliği Akkaraman Koyunlarının Vücut Yapılışı ve Yapağı Özellikleri Bakımından Islahı Üzerine Araştırmalar. Ank. Üni. Zir. Fak. Yay. No: 330. Ankara.
26. **Telliöğlu S, Sabas S.** (1976). Atatürk Üniversitesi Morkaraman Koyunlarında Vücut Ölçüleri. Ankara Üniv. Zir. Fak. Der. 61 - 75.
27. **Yalçın, B.C, Aktaş G, Sandıkçioğlu M.** (1968) İvesi Kuzularını Değişik Sürelerde Sütten Kesmenin Kuzuların Büyümesine ve Anaların Süt Verimine Etkisi. Lalahan Zootekni Araştırma Enst. Derg. 8 (3): 45 - 55.
28. **Yarkın İ.** (1964) Herik Koyunu Yapağısı Üzerinde Araştırmalar. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yıllığı. Yıl:14, Fasikül : 1-2. Ankara.
29. **Yarkın İ, Eliçin A.** (1966) İvesi Koyunlarının Vücut Ölçüleri ve Verimleri Üzerinde Araştırmalar. Ankara Üniv. Vet. Fak. Yayınları. No: 266. Ankara.